

BÖLÜM 9

DAVRANIŞSAL İKTİSAT ÇERÇEVESİNDE KARAR ALMA SÜRECİNDE ÖĞRENCİ SEÇİMİ

Tuğba İNCİ¹

GİRİŞ

Bireyin kendisi için en iyi kararları veremediği, karşılaştığı olay ve olgular karşısında tam bilgiye ve yetkinliğe sahip olmadığı fikrinin sorgulanmaya başlamasıyla hâkim iktisadın temelleri sarsılmaya başlamıştır. Teorinin en temel varsayımı olan rasyonel insan fikri fazlasıyla eleştirilmiş ve bireyin rasyonellik kavramı ile birlikte değerlendirilemeyecek kadar karmaşık bir varlık olduğu ifade edilmiştir. “Bireyler gerçekten rasyonel davranabilirler mi?” veya “Piyasa optimum şekilde işleyebilir mi?” soruları davranışsal iktisadın ortaya çıkmasındaki en önemli yapı taşları olarak görülmektedir.

Son yıllarda, bilişsel psikologlar ve davranışsal ekonomistler, insan davranışıyla ilgili ampirik bulguları ekonomik modellere dahil etmektedirler (Sunstein, 2013: 1). Bu noktada davranışsal iktisadın en önemli isimlerinden olan Kahneman, psikoloji-ekonomi birlikteliği bağlamında birey davranışlarını açıklarken iki zihinsel sistem arasında önemli bir ayrımında bulunmaktadır. Bu iki zihinsel sistemden birincisini hızlı işleyen, duygusal, çok az ya da hiçbir denetim içermeyen “Sistem 1” olarak ifade etmektedir. Bir diğer sistem inançları olan, seçimler yapan, ne yapması ve nasıl karar vermesi konusunda bilinçli davranan, karşılaştığı olay ve olgular karşısında akıl yürüten “Sistem 2” olarak adlandırılmıştır (Kahneman, 2017: 27). Kahneman bu iki zihinsel sistemi ortaya koyarak birçok alanda birey davranışının katı tanımlardan ziyade daha doğru tanımlarla ifade edilmesini sağlamıştır. Bireylerin belirsizlik altında karar verme süreçlerindeki davranış kalıplarının da birçoğunun “Sistem 1” e göre şekillendiği yapılan birçok çalışma ile ortaya koyulmuştur (Niederle & Vesterlund, 2007; Diamond vd., 2012; Koch vd., 2015; Veveře & Mons, 2020; Holmlund vd., 2011).

Eğitim konusunda bireyin nerede ne eğitimi alacağı kararı ise her zaman önemli olmuştur. Bireyin eğitimini ve aldığı kararları etkileyen bileşenlerin çok

¹ Arş. Gör. Dr., Giresun Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, turk.tugba@giresun.edu.tr

lamında oluştuğu görülmektedir. Öğrencilerin karar verme aşamasında birçok faktörden etkilendiği ve onların kararlarının bu faktörlerle şekillendiği değerlendirilmektedir – ki davranışsal iktisat da temelde birey davranışlarını gerçekte nelerin yönlendirdiğini anlaşılır kılmaya çalışmaktadır. Ancak anlaşılması gereken diğer noktalardan biri de bu belirsizliğin nasıl oluştuğu, eğitimin özünde nasıl bir mal çeşidi olduğunun irdelenmesi gerektiğidir. Bu çalışmada, öğrenci davranışlarının hâkim iktisadın varsayımlarıyla olan çelişkilerinin bir kısmı ifade edilerek gerçek yaşamda öğrencilerin irrasyonel tutum ve davranış sergilediği vurgulanmıştır. Eğitimden alınan tatminin ise süreç içerisindeki birikimlerle belirginleştiği ve böylece marjinal fayda-eğitim ilişkisine farklı bir mercekten bakılması, eğitim konusunda ele alınan bir diğer önemli husus olarak belirtilmektedir. Ayrıca alınan eğitimin sonunda öğrencinin edineceği getirinin katlandığı maliyetleri karşılayıp karşılamadığı hususunu yani beklenti-getiri çizelgesinin bilinmezliğini ortaya koyması yönüyle bu çalışmanın, belirsizlik altında alınan eğitim kararları konusunda farkındalık oluşturacağı düşünülmektedir.

KAYNAKLAR

- Alm, J. (2010). Testing behavioral public economics theories in the laboratory. *National Tax Journal*, 63(4), 635-658.
- Alm, J., C. J. Bourdeaux. (2014). Applying behavioral economics to the public sector. *Review of Public Economics*. 206(3), 91-134.
- Ariely, D. (2008). Akıldışı ama Öngörülebilir, İstanbul: Optimist Yayınları.
- Ariely, D. (2010). Akıldışının Mantığı. İstanbul: Optimist Yayınları.
- Babcock, L., Congdon, W. J., Katz, L. F., Mullainathan, S. (2012). Notes on behavioral economics and labor market policy. *IZA Journal of Labor Policy*, 1(1), 1-14.
- Bernheim, B.D., A. Rangel. (2007). Behavioral public economics: Welfare and policy analysis with nonstandard decisionmakers. In P. Diamond & H. Vartiainen, *Behavioral economics and its applications*. New Jersey: Princenton University Press.
- Brzezicka, J., R. Wisniewski. (2014). Homo oeconomicus and behavioral economics. *Contemporary Economics*, 8(4), 353-364.
- DesJardins, S. L., Toutkoushian, R. K. (2005). Are students really rational? The development of rational thought and its application to student choice. In *Higher education: Handbook of theory and research*, (pp. 191-240).
- Diamond, A., Vorley, T., Roberts, J., & Jones, S. (2012). Behavioural approaches to understanding student choice. *Higher Education Academy and National Union of Students*.
- Dinler, Z. (2011). İktisada Giriş. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Dinler, Z. (2020). Mikro İktisat. Bursa: Ekin Yayınevi.
- Dow, S. (2012). Economics and Moral Sentiments: The Case of Moral Hazard. In: Caldas J & Neves V (eds.) *Facts, Values and Objectivity in Economics*. *Routledge Frontiers of Political Economy*, 156, pp. 17-32. London: Routledge.
- Dumludağ, D., Gökdemir, Ö., Neyse, L., Ruben, E. (2015). İktisatta Davranışsal Yaklaşımlar. Ankara: İmge Yayınları.
- Hill, C. A. (2008). Rationality of Preference Construction (and the Irrationality of Rational Choice). *Minn. J. Sci. & Tech.*, 9 (689).
- Holmlund, H., Lindahl, M., Plug, E. (2011). The causal effect of parents' schooling on children's

- schooling: A comparison of estimation methods. *Journal of economic literature*, 49(3), 615-51.
- Kaplan, B.A., B.W. Gelino, D.D. Reed. (2018). A behavioral economic approach to green consumerism: Demand for reusable shopping bags. *Behavior and Social Issues*, 27, 20–30.
- Kohn, M. G., Mansk, C. F., Mundel, D. S. (1976). An empirical investigation of factors which influence college-going behavior. In *Annals of Economic and Social Measurement, Volume 5, number 4*. pp. 391-419. NBER.
- Krugman, P., Wells R. (2010). Mikro İktisat. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Niederle, M., Vesterlund, L. (2007). Do women shy away from competition? Do men compete too much?. *The quarterly journal of economics*, 122(3), 1067-1101.
- Oreopoulos, P. (2007). Do dropouts drop out too soon? Wealth, health and happiness from compulsory schooling. *Journal of Public Economics*, 91(11-12), 2213-2229.
- Samson, A., (2017). *The behavioral economics guide 2017*. (06.10.2021 tarihinde <http://www.behavioraleconomics.com> adresinden ulaşılmıştır).
- Sunstein, C. (2013). Behavioral economics and regulation. *Oxford Handbook of Behavioral Economics and the Law. Draft*, 2(16), 13.
- Sunstein, C.R. (2016). The rise of behavioral economics: Richard Thaler's misbehaving. *Journal of Behavioral Economics for Policy*, 2(1),53–57.
- Vevere, V., Mons, A. (2020). Applying behavioural economics in education: study of undergraduate practices of selecting higher educational institutions. In *SHS Web of Conferences*. Vol. 74, p. 01035. EDP Sciences.